

УДК 159.97-616.89

Самара О. Є.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри клінічної психології
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
заступник головного лікаря медичного центру «Ві-Та»
по психотерапевтичній частині
e-mail: dr-tanata@yandex.ru
ORCID ID0000–0003–2522–8127

**АДИКТИВНА ПОВЕДІНКА В УМОВАХ ШИРОКОЇ ДОСТУПНОСТІ
ТАК ЗВАНИХ «ЛЕГАЛЬНИХ НАРКОТИКІВ»**

Сьогодні наркоманія в Україні набула епідемічного характеру і поширилася по всій країні. Найбільш швидко зростаючим сегментом психоактивних речовин є сегмент так званих «легальних наркотиків». У цій статті проведений огляд досліджень адиктивної поведінки, викликаної впливом так званих «легальних наркотиків» і запропоновано визначення цього терміна. Ми коротко обговорили вплив трьох основних типів «легальних наркотиків», таких як агоністи канабіноїдних рецепторів, катіони, піперазини. Відзначені їхній виразний токсичний ефект для ЦНС та потужна адиктивна дія. Окреслюються майбутні психологічні дослідження осіб, залежних від таких речовин.

Ключові слова: «легальні наркотики», адиктивна поведінка, агоністи канабіноїдних рецепторів, катіони, піперазини.

Постановка проблеми. За останні роки проблема наркотиків набула надзвичайної актуальності у всьому світі. Якщо ще десять років тому це стосувалося, в основному, США та країн Західної Європи, то зараз ця проблема постала перед країнами Центральної та Східної Європи як одна з найбільш актуальних у повсякденному житті [6]. На сьогоднішній день спеціалісти єдині в оцінці наркологічної ситуації в державі — поширення наркоманії в Україні прийняло епідемічний характер і охопило всю територію країни, особливо південний і східний регіони. Крім того, викликає особливу тривогу виникнення кримінального ринку наркотиків на рівні організованих злочинних груп [7]. Щодо України, то аналіз розрізнених даних МВС та СБУ вказує, що число наших співгромадян, що вживають наркотичні засоби, близьке до мільйона [4]. А за деякими джерелами ця цифра ще вища: М. М. Кобець з колегами повідомляють, що в Україні кількість наркозалежних досягла 1,5 мільйони [6]. За даними ж МОЗ, від 8 % до 26 % школярів у віці 13–16 років пробували наркотики хоча б один раз [4].

Слід зазначити, що випадки вилучення синтетичних і напівсинтетичних наркотичних засобів та психотропних речовин, які вживаються переважно молоддю і мають іноземне походження, мають тенденцію до значного зростання. Серед вилучених наркотичних засобів поряд з традиційними наркотиками, які знаходяться під національним і міжнародним контролем, зустрічаються зовсім нові, раніше не відомі незаконні синтетичні нарко-

тичні засоби психостимулюючої дії або їх комбінації, що виготовляються хіміками, які працюють у підпільних лабораторіях [9].

Зокрема такі лабораторії існують і в Україні, де багато регіонів мають прекрасно сформовану, а головне непідконтрольну технологічну базу. Десятиліттями відпрацьована високоефективна хіміко-фармакологічна технологія давно вже використовується при виробництві вітчизняних синтетичних наркотиків. Вживання вищезгаданих наркотиків може призвести до токсичного отруєння [9].

Водночас слід зазначити, що саме за рахунок аналогів наркотичних засобів і психотропних речовин відбувається невпинне збільшення кількості нарко- та психоактивних речовин у нелегальному обігу (у тому числі і в Україні), їх ротація (коли щойно синтезовані речовини заміщують ті, щодо яких введено заходи контролю та різні обмеження) [3]. В літературі вказується, що результатом вживання цих наркотиків можуть стати психози [9].

Нові синтетичні наркотики психостимулюючої дії у широкому вжитку отримали назву «легальні наркотики». За останні 10 років це словосполучення стало загальноприйнятим в засобах масової інформації і є темою для розмов серед широкої громадськості, коли мова заходить про питання, що мають відношення до вживання наркотиків [2]. Проте, як вказується в літературі [2; 9] при уважному розгляді це поняття виявляється фактично неточним, адже воно використовується в дуже широкому контексті.

Необхідно також зазначити, що разом із відомими спільними рисами, що зумовлені приналежністю до класу психостимуляторів, клініці синдрому залежності, що викликається різними представниками цієї фармацевтичної групи, притаманна істотна своєрідність, яка дотепер не знайшла належного відбиття в сучасній спеціальній літературі [12].

Таким чином, було сформульовано **мету статті**: визначити значеннєве поле поняття «легальні наркотики», провести огляд сучасних досліджень впливу цих речовин на формування адиктивної поведінки.

Результати дослідження.

Словосполучення «легальні наркотики» (англ. *«legal highs»*) спочатку використовувалося для позначення широкої групи природних або синтетичних речовин, вживання яких призводить до різного роду психічним впливів, і пов'язаних з ними ризиків. Дуже часто в їх відношенні також використовувалися такі вирази, як «дизайнерські наркотики», «рослинні наркотики», «синтетичні наркотики», «новітні психостимулятори» і останнім часом все частіше «експериментальні хімічні сполуки».

Розглянемо, як відбувається просування нових «легальних наркотиків» на ринку. Як зазначає В. М. Герасімов [3], на початковому етапі цього процесу, ще до розповсюдження та задовго до початку вжиття державою відповідних заходів з контролю і заборони, готується «базис» із запровадження речовини. Потім речовина «залпом викидається» на ринки відразу багатьох країн. До того моменту, коли ця речовина підпаде під заборону, прибуток від її продажу набагато переكريє витрати з підготовки до «викидання» наступної, вже синтезованої психоактивної речовини. Таким

чином, спостерігається нова, багатоетапна схема розповсюдження «легальних» психотропів:

- опробування;
- створення «іміджу» за рахунок високої чистоти або сумішей;
- очікування зручного моменту;
- різке масове «викидання» на ринок;
- перехід до іншої попередньо випробуваної речовини.

На сьогодні наведена схема пов'язана з мінімальним ризиком з погляду упущеної вигоди або кримінальної відповідальності при поширенні забороненої речовини: до моменту її заборони прибуток буде отримано, а на ринку з'явиться її легальна, попередньо випробувана та відома у колах споживачів альтернатива [3]. Слід додати, що використання глобального інтернет-маркетингу, що відрізняється від незаконних вуличних продажів, серйозним чином обмежує ефективність стратегій, спрямованих на зменшення поставок [19].

Оскільки визначення є таким широким, а їхній юридичний статус (і доступність) постійно змінюються, то, звичайно ж, ніяких офіційних переліків «легальних наркотиків» не існує. Речовини, які в той чи інший час потрапляли в цю категорію, включали в себе традиційні рослинні компоненти, часто з історією тривалого і санкціонованого використання, наприклад, різні трави (такі як шавлія провісників або кратом), насіння (наприклад, гавайська деревовидна троянда), гриби (наприклад, галюциногенні, мухомори), кактуси (наприклад, пейот) тощо [2].

Останнім часом до цих «етноботанічних речовин» приєдналася велика кількість нових синтетичних речовин, які включають в себе канабіноїдні агоністи рецепторів (такі як JHW-018 та інші, виявлені в таких курільних сумішах, як «спайси» і в подібних продуктах) [16], катінони (таких, як мефедрон, 4-метілметкатінон) [18] і піперазини (таких, як бензілпіперазин) [13].

Отже, на нашу думку, термін «*легальні наркотики*» слід застосовувати до деяких натуральних та нових синтетичних психоактивних речовин, які мають широкий спектр хімічних аналогів та характеризуються специфічним маркетингом та обігом, що утруднює регуляцію з боку законодавства.

Розглянемо адиктивну дію основних типів «легальних наркотиків».

Агоністи канабіноїдних рецепторів. Курільні суміші діляться на дві групи: до першого виду відносяться мікси, що складаються з натуральних рослин, трав, які мають галюциногенну дію (такі як шавлія провісників, блакитний лотос, гавайська деревовидна троянда), перемішуються між собою в певних пропорціях і дають так званий «ефект вживання». Дослідження показують наявність в шавлії провісників сильнодіючої галюциногенної речовини, близької за властивостями до напівсинтетичного ЛСД. У пелюстках і листі блакитного лотоса є сполуки, що мають амфетамінну дію. Другий вид курільних міксів — це суміші трав, оброблених хімічними речовинами (синтетичними канабіноїдами) і повністю вироблені в лабораторних умовах — так звані «спайси» (англ. *spice*) [11].

Розроблені і запатентовані формули синтетичних канабіноїдів маркуються літерами JWH ініціалами Дж. Гаффмана (англ. *John W. Huffman*) —

основний акцент дослідницької групи вченого ставиться на синтез аналогів і метаболітів Δ^9 -тетрагідроканабінолу (ТГК), основного активного компонента марихуани.

Виявлений у складі курильних сумішей синтетичний канабіноід JWH-018 в п'ять разів сильніший марихуани. Своєчасному виявленню синтетичних канабіноідів в трав'яних сумішах заважають наявність в їх складі рослин, що потенційно володіють психоактивними властивостями, і додавання великої кількості баластних сполук, з метою приховати чинну речовину, а також відсутність інформації про спектральні властивості синтетичних канабіноідів у більшості баз даних для мас-спектрометричного аналізу [11].

Синтетичні канабіноїди активно впроваджуються на нелегальному ринку у складі трав'яних сумішей. На сьогоднішні перелік з'єднань даного ряду, виявлених за допомогою хіміко-токсикологічного аналізу, перевищив 40 найменувань. Для більшості агентів встановлено високу спорідненість до канабіноїдних рецепторів першого підтипу. Як правило, вона істотно перевищує відповідний показник для ТГК. Біологічна активність (антиноцицептивний, гіпотермічний, каталептогенний ефекти та пригнічення спонтанної рухової активності) оцінена приблизно у половини виявлених синтетичних канабіноідів. Найчастіше токсиканти перевершували в цьому відношенні ТГК. Адиктивний же потенціал вивчений у значно меншого числа препаратів. При узагальненні клінічних ефектів синтетичних канабіноідів, виявлених до теперішнього моменту, складається враження про те, що за даними параметрами вони перевершують ТГК (часті передозування, психотичні епізоди, більш виражений абстинентний синдром) [8].

Вже є спостереження про ефект вживання курильних сумішей, що містять JWH-018, який є дисоціативом і здатний викликати навіть психози у схильних індивідуумів. При тій чи іншій частоті вживання вони майже всі формують залежність. Мова йде не тільки про психічну, а й про фізичну залежність, про зміну цілого ряду біохімічних процесів в організмі, що вкрай небезпечно для людини. В результаті вживання курильних сумішей у курців відзначаються тахікардія (почастішання серцебиття), порушення травлення, тривога, туга, сильна депресія — аж до виникнення суїцидальних думок, важкі галюцинації, в тому числі страхітливі, психози з маревним синдромом, коли поведінка хворого стає непередбачуваною і може представляти небезпеку для оточуючих. Систематичне вживання курильних сумішей призводить до незворотних деструктивних процесів в центральній нервовій системі. Відзначено, що пацієнти, які вперше спробували будь-які наркотики в юності і отримали від цього неймовірно чуттєві враження, втрачають інтерес до природних в цьому віці тем і говорять переважно про швидко виникаючий непереборний потяг з потребою в повторенні цих станів і «ломкою» за відсутності нової дози. Протоколи практичних психодіагностичних обстежень «спайсових» наркозалежних підтверджують висновки вчених, що займаються дослідженнями в цій галузі медицини [11].

Такі наркотики, очевидно, можуть викликати не тільки минаючі психотичні епізоди. Передбачається можливість ініціації ролі вживання синтетичних агоністів канабіноїдних рецепторів у розвитку параноїдної форми шизофренії [15]. Отже, наведена проблема потребує подальшого дослідження.

Катінони. Катінон, норефедрон — алкалоїд, що міститься в кате (*Catha edulis*) — чагарнику сімейства бересклетових, що зростає у Східній Африці і на Аравійському півострові. По дії на організм близький до ефедрину і амфетаміну. У порівнянні з амфетаміном катінон показує більш низький рівень збудливих і токсичних властивостей. Вихідними для виготовлення синтетичних наркотиків є лікарські препарати, що містять ефедрин та його аналоги, обіг яких контролюється законодавством. Норефедрин за своєю хімічною структурою (відмінність лише у відсутності метильної групи) і фармацевтичною дією наближається до ефедрину, що дає можливість кустарним способом отримувати норефедрон.

Найбільшого поширення набули наступні похідні катінону: 4-метілметкатінон (мефедрон), 2-, 3- або 4-фторметкатінон (флефедрон), а також метілендіоксізаміщені гомологи: бета-кето МДМА (метилон), бета-кето МДЕА (етілон), бета-кето МБДБ (бутілон), бета-кето МДПВ (3,4-метілендіоскіпіровалерон). Після низки смертельних випадків, викликаних прийомом мефедрону, підтверджених результатами токсикологічних досліджень, він був заборонений до обігу у Великобританії, Норвегії, Данії, Швеції, Естонії, Фінляндії, Румунії, Німеччині, Ізраїлі, Австралії тощо [10].

Маркетингова назва мефедрону і його аналогів: «солі для ванн» (англ. *crystalis*). «Солі для ванн» справляють хвилеподібний вплив. Спочатку настає ейфорійний стан, але потім хвиля відходить, що часто змушує прийняти нову дозу. Але тут криється небезпека: наркотик накопичується в організмі, і після повторного вживання може настати передозування. Формується психічна та фізична залежність. Розвиваються часті носові кровотечі, болі в грудях, горлі, носі, синюшність кінцівок, яка виникає внаслідок звуження судин. Наслідками є нервовий тик, м'язові спазми, бруксизм, шкірні висипання, нудота, безсоння. Крім цього, зростає ризик інфаркту міокарда, гіпертонії, аритмії і гострої серцевої недостатності. Виявлено зв'язок між тривалим вживанням мефедрону і тяжкою формою раку легенів, що виникає після цього. Рівень смертності, викликаній вживанням «солей для ванн», є найвищим порівняно з іншими наркотиками [1].

Як відзначають краснодарські наркологи, що спостерігали споживачів «солей», виражений синдром залежності від їх прийому формується дуже швидко, в середньому через 2–4 місяці систематичного внутрішньовенного введення, в 62 % випадках з розвитком інтоксикаційних психозів. Синдром відміни характеризується більшою мірою психічними розладами: від вираженого патологічного компульсивного потягу до наркотику з проявами поведінкової агресії до гострих афективно-маячних і галюцинаторно-параноїдних станів (включаючи окремі види психічних автоматизмів) і імпульсивних вчинків, а також стійке безсоння. У більшості випадків у пацієнтів спостерігалася картина ажитованої (тривожної) депресії [5].

Українська дослідниця І. В. Шалашова [12] вивчала клініко-терапевтичні особливості залежності від катінонів, виготовлених в кустарних умовах. Автором на підставі комплексного клініко-психопатологічного і психодіагностичного дослідження встановлено, що психічний статус хворих, залежних від кустарних психостимуляторів, зокрема катінонів, істотно залежить від рецептури їхнього виготовлення і виду конкретної вихідної речовини. Вона зазначає, що для осіб, залежних від катінону, характерна резистентність до терапії тривожних, агресивних і депресивних розладів. Вченою також доведено, що у залежних від катінону осіб неврологічна симптоматика істотно обтяжує їхній психічний статус — стійкий неврологічний дефект обумовлено перманганатом калію, який застосовується у рецептурі кустарного виготовлення цього препарату і який здатний викликати так званий «марганцевий паркінсонізм». Тому можна вважати, що проблема катінонової адикції має комплексний медико-психологічний характер.

Піперазини. Бензілпіперазин є найбільш поширеною вихідною речовиною для нового класу дизайнерських наркотиків, які узагальнено називаються піперазини. Крім бензілпіперазина і 1-(3,4-метілендіоксibenзіл)-піперазина (MDBP), є похідні фенілпіперазина: TFMPP, mCPP, pFPP, MeOPP, MBZP тощо [14].

Амфетамінергічний ефект бензілпіперазину був відомий з 1970-х років. Будучи стимулятором ЦНС, як і амфетамін, бензілпіперазин діє на дофамінові транспортери, викликаючи викид дофаміну з цитоплазми в синаптичну щілину. У великих дозах бензілпіперазин також призводить до викиду серотоніну, однак ефект цей виражений слабо [14].

Клінічна картина отруєння схожа на отруєння амфетаминами, можливий судомний синдром. При інтоксикації піперазином ведучими є зміни функцій різних відділів ЦНС і шлунково-кишкового тракту. У хворого виникають нудота, блювання, пронос, запаморочення, головний біль, неспокій. При більш вираженому отруєнні характерно пригнічення ЦНС, м'язова гіпотонія, атаксія, тремор, порушення координації рухів, рівноваги, зору, втрата свідомості. У ряді випадків відзначають психічне збудження, галюцинації, клонічні судоми, уртикарний висип [17].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, в результаті теоретичного дослідження визначено актуальність проблеми адиктивної поведінки в умовах широкої доступності так званих «легальних наркотиків» в Україні та запропоновано визначення даного терміну, під яким розуміються деякі натуральні та нові синтетичні психоактивні речовини, які мають широкий спектр хімічних аналогів та характеризуються специфічним маркетингом та обігом, що утруднює регуляцію з боку законодавства. Розглянуто адиктивну дію основних типів «легальних наркотиків»: агоністів канабіноїдних рецепторів, катінонів, піперазинів. Відзначається виразний токсичний ефект таких наркотиків для ЦНС, який може бути потенційований супутніми речовинами. Також необхідно зазначити їхню потужну адиктивну дію: швидке звикання, стійкі порушення поведінки, психотичні епізоди. Звичайно, весь спектр «легальних нарко-

тиків» не обмежується зазначеними сполуками та їхніми похідними, варто також згадати так звані «нові депресанти» — гамма-бутіролактон та ін., так звані «нові амфетаміни» — 4-фтороамфетамін та ін., а також синтетичний кокаїн. Перспективами подальших розвідок у даному напрямку можуть стати, як вивчення адиктивної дії цих речовин, так і дослідження структури особистості і емоційно-вольових порушень у наркоманів за допомогою широкої батареї психодіагностичних методик, спрямованих як на усвідомлювані, так і на несвідомі рівні психіки.

Список використаних джерел і літератури

1. Брюн Е. А. Выбираем жизнь! Профилактика наркомании и других видов зависимостей [Електронний ресурс] / Е. А. Брюн // Методический сборник. — 2013 — Режим доступу: http://www.tsit29.ru/upload/1011_профилактика_наркомании.doc.
2. Винсток А. «Легальные наркотики». Трудности, связанные с появлением новых психоактивных веществ [Електронний ресурс] / А. Винсток, К. Уилкинс // 2011. — Режим доступу: www.uiphr.org.ua/media/1419.
3. Герасімов В. М. Деякі питання обігу контрольованих речовин в Україні / В. М. Герасімов, Р. С. Короленко // Криміналістичний вісник. — 2013. — № 2. — С. 53–56.
4. Єнджейко М. Наркотики та паранаркотики (drugs and speed drugs) [Електронний ресурс] / М. Єнджейко, Я. Клімчак, Ю. Плиска, П. Яблонський. — Острог 2011. — Режим доступу: cpr.edu.pl/pub/cms/files/79/narkotiki_ta_paranarkotyki_-_ukraina.pdf
5. Каклюгин Н. В. «Синтетическая» Россия: прогрессирующее самоубийство наркотизирующей молодежи. Проблемы и перспективы / Н. В. Каклюгин // Медицина. — 2014. — № 4. — С. 1–27.
6. Кобець М. М. Експертна оцінка стану наркоманії в Україні як соціально-економічної проблеми суспільства та держави / М. М. Кобець, Ю. М. Кобець, О. В. Філіпцова // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. — 2014. — № 3. — С. 39–44.
7. Музика А. А. Відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів / А. А. Музика. — К.: Логос, 1998. — 324 с.
8. Овчинников А. А. Синтетические каннабиноиды: психотропные эффекты, побочные действия, риски употребления [Електронний ресурс] / А. А. Овчинников, О. Н. Патрикеева. // Медицина и образование в Сибири. — 2014. — № 3. — Режим доступу: http://ngmu.ru/cozo/mos/eng/article/annotacy_full.php?id=1431
9. Раецька Л. В. Тенденції поширення наркоманії в Україні / Л. В. Раецька // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). — 2008. — Вип. 18. — С. 67–76.
10. Степущенко О. А. Дизайнерские наркотики и проблема отнесения их к аналогам наркотических средств / О. А. Степущенко, И. М. Фицев, В. К. Блохин, А. Х. Мухаметзянов, А. А. Фомин, А. А. Завгороднев // Адвокатская практика. — 2011. — № 1. — С. 11–13.
11. Черткова О. А. Особенности клиники и сложности психокоррекционной работы с наркозависимыми от амфетаминов и канабиноидов, содержащихся в курительных смесях / О. А. Черткова, Л. М. Волгин, А. М. Селедцов // Развитие человека в современном мире: V Всероссийская научно-практической конференция с международным участием (15–17 апреля 2014 г.) / под ред. Н. Я. Большуновой, О. А. Шамшиковой. — Новосибирск: НГПУ, 2014. — Часть 1. — С. 241–248.
12. Шалашова І. В. Клініко-терапевтичні особливості залежності від психостимуляторів різної рецептури виготовлення: автореф. дис. ... канд. мед. наук: спец. 14.01.17 — Наркологія / І. В. Шалашова. — Харків, 2009. — 22 с.
13. Sheridan J. Legal piperazine-containing party pills — a new trend in substance misuse. J. Sheridan, R. Butler, C. Wilkins, B. Russell // Drug and Alcohol Review. — 2007 — Vol. 26(3). — P. 335–343.
14. Staack R. F. Metabolism of designer drugs of abuse / R. F. Staack, H. H. Maurer // Curr. Drug. Metab. — 2005. — No 6. — P. 259–274.

15. Vandrey R. A survey study to characterize use of Spice products (synthetic cannabinoids) / R. Vandrey, K. E. Dunn, J. A. Fry, E. R. Girling // *Drug. Alcohol. Depend.* — 2012. — Vol. 120, No 1–3. — P. 238–241.
16. Vardakou I. Spice drugs as a new trend: Mode of action, identification and legislation / I. Vardakou, C. Pistos, C. Spiliopoulou // *Toxicology Letters.* — 2010. — Vol. 197(3). — P. 157–162.
17. Wikström M. A2 (N-benzylpiperazine) a new drug of abuse in Sweden/ M. Wikström, P. Holmgren, J. Ahlner // *J. Anal. Toxicol.* — 2004. — Vol. 28. — P. 67–70.
18. Winstock A. R. Mephedrone: Use, subjective effects and health risks / A. R. Winstock, L. Mitcheson, J. Ramsey, J. Marsden // *Addiction.* — 2011. — Vol. 106. — No. 11. — P. 1991–1996.
19. Winstock A. R., Ramsey J. D. Legal highs and the challenges for policy makers / Winstock A. R., Ramsey J. D. // *Addiction.* — 2010. — Vol. 105 (10). — P. 1685–1687.

References

1. Bryun E. A. Vybraem zhyzn'! Profylaktyka narkomany y druhykh vydov zavysymostey [Elektronnyy resurs] / E. A. Bryun // *Metodycheskyi sbornyk.* — 2013 — Rezhym dostupu: http://www.tsit29.ru/upload/1011_profylaktyka_narkomany.doc.
2. Vynstok A. «Lehal'nye narkotyky». Trudnosity, svyazannye s povavlenyem novykh psyykhotyvnykh veshchestv [Elektronnyy resurs] / A. Vynstok, K. Uylkyns // 2011. — Rezhym dostupu: www.uiphp.org.ua/media/1419.
3. Herasimov V. M. Deyaki pytannya obihu kontrol'ovanykh rechoyvyn v Ukrayini / V. M. Herasimov, R.S. Korolenko // *Kryminalistychnyy visnyk.* — 2013. — № 2. — S. 53–56.
4. Yendzheyko M. Narkotyky ta paranarkotyky (drugs and speed drugs) [Elektronnyy resurs] / M. Yendzheyko, Ya. Klimchak, Yu. Plyska, P. Yablons'kyy. — Ostroh 2011. — Rezhym dostupu: cps.edu.pl/pub/cms/files/79/narkotiki_ta_paranarkotyki_-_ukraina.pdf
5. Kaklyuhyn N. V. «Syntetycheskaya» Rossyya: prohressyruyushchee samoubyystvo narkotyzyruyushcheysya molodezhy. Problemy y perspektyvy / N. V. Kaklyuhyn // *Medytsyna.* — 2014. — № 4. — S. 1–27.
6. Kobets' M. M. Ekspertna otsinka stanu narkomaniyi v Ukrayini yak sotsial'no-ekonomichnoyi problemy suspil'stva ta derzhavy / M. M. Kobets', Yu. M. Kobets', O. V. Filiptsova // *Upravlinnya, ekonomika ta zabezpechennya yakosti v farmatsiyi.* — 2014. — # 3. — S. 39–44.
7. Muzyka A. A. Vidpovidal'nist' za zlochyny u sferi obihu narkotychnykh zasobiv / A. A. Muzyka. — K.: Lohos, 1998. — 324 S.
8. Ovchynnykov A. A. Syntetycheskiye kannabynoydy: psyykhotropnye æffekty, pobochnye deystvyva, rysky upotreblenyaya [Elektronnyy resurs] / A. A. Ovchynnykov, O. N. Patrykeeva. // *Medytsyna y obrazovanye v Sybyry.* — 2014. — № 3. — Rezhym dostupu: http://ngmu.ru/cozo/mos/eng/article/annotacy_full.php?id=1431
9. Rayets'ka L. V. Tendentsiyi poshyrennya narkomaniyi v Ukrayini / L. V. Rayets'ka // *Borot'ba z orhanizovanoyu zlochynnistyuu i koruptsiyeyu (teoriya i praktyka).* — 2008. — Vyp. 18. — S. 67–76.
10. Stepushchenko O. A. Dyzaynerskiye narkotyky y problema otnesenyaya ykh k analoham narkotycheskykh sredstv / O. A. Stepushchenko, Y. M. Fytsev, V. K. Blokhyn, A. Kh. Mukhametzyanov, A. A. Fomyn, A. A. Zavhorodnev // *Advokat'skaya praktyka.* — 2011. — № 1. — S. 11–13.
11. Chertkova O. A. Osobennosity klynyky y slozhnosity psyykhorrektsyonnoy raboty s narkozavysymymy ot amfetamynov y kanabynoydov, sodержashchyykhsya v kurytel'nykh smesyakh. / O. A. Chertkova, L. M. Volhyn, A. M. Seledtsov // *Razvitye cheloveka v sovremennom myre: V Sserossyyiskaya nauchno-praktycheskoy konferentsyya s mezhdunarodnym uchastyem (15–17 aprelya 2014 h.) / pod red. N. Ya. Bol'shunovoy, O. A. Shamshykovoy.* — Novosybyrsk: NHPU, 2014. — Chast' 1. — S. 241–248.
12. Shalashova I. V. Kliniko-terapevtychni osoblyvosti zalezhnosti vid psyykhostymulyatoriv riznynoi retseptury vyhotovlennyya: avtoref. dys. ... kand. med. nauk: spets. 14.01.17 — *Narkolohiya / I. V. Shalashova.* — Kharkiv, 2009. — 22 s.

13. Sheridan J. Legal piperazine-containing party pills — a new trend in substance misuse. J. Sheridan, R. Butler, C. Wilkins, B. Russell // *Drug and Alcohol Review*. — 2007 — Vol. 26(3). — P. 335–343.
14. Staack R. F. Metabolism of designer drugs of abuse / R. F. Staack, H. H. Maurer // *Curr. Drug. Metab.* — 2005. — No 6. — P. 259–274.
15. Vandrey R. A survey study to characterize use of Spice products (synthetic cannabinoids) / R. Vandrey, K. E. Dunn, J. A. Fry, E. R. Girling // *Drug. Alcohol. Depend.* — 2012. — Vol. 120, No 1–3. — P. 238–241.
16. Vardakou I. Spice drugs as a new trend: Mode of action, identification and legislation / I. Vardakou, C. Pistos, C. Spiliopoulou // *Toxicology Letters*. — 2010. — Vol. 197(3). — P. 157–162.
17. Wikström M. A2 (N-benzylpiperazine) a new drug of abuse in Sweden / M. Wikström, P. Holmgren, J. Ahlner // *J Anal Toxicol* — 2004, — Vol.28, — P. 67–70.
18. Winstock A. R. Mephedrone: Use, subjective effects and health risks / A. R. Winstock, L. Mitcheson, J. Ramsey, J. Marsden // *Addiction*. — 2011. — Vol. 106, No. 11. — P. 1991–1996.
19. Winstock A. R., Ramsey J. D. Legal highs and the challenges for policy makers / Winstock A. R., Ramsey J. D. // *Addiction*. — 2010. — Vol. 105 (10). — P. 1685–1687.

Самара О. Е.

кандидат психологических наук, доцент кафедры клинической психологии
Одесского национального университета имени И. И. Мечникова
заместитель главного врача по психотерапевтической части
медицинского центра «Ви-Та»

**АДДИКТИВНОЕ ПОВЕДЕНИЕ В УСЛОВИЯХ ШИРОКОЙ
ДОСТУПНОСТИ ТАК НАЗЫВАЕМЫХ «ЛЕГАЛЬНЫХ
НАРКОТИКОВ»**

Резюме

Сегодня наркомания в Украине приняла эпидемический характер и распространилась по всей стране. Наиболее быстрорастущим сегментом психоактивных веществ является сегмент так называемых «легальных наркотиков». В этой статье проведен обзор исследований аддиктивного поведения, вызванного влиянием так называемых «легальных наркотиков» и предложено определение этого термина. Мы кратко обсудили влияние трех основных типов «легальных наркотиков», таких как агонисты каннабиноидных рецепторов, катиноны, пиперазины. Отмечен их выраженный токсический эффект для ЦНС и мощное аддиктивное действие. Очерчиваются будущие психологические исследования лиц, зависимых от таких веществ.

Ключевые слова: «легальные наркотики», аддиктивное поведение, агонисты каннабиноидных рецепторов, катиноны, пиперазины.

Samara O.

Ph.D., assistant professor of clinical psychology
Odessa National University named after I. I. Mechnikov;
deputy chief physician in the area of psychotherapy
at the the of medical center «Vi-Ta»

**ADDICTIVE BEHAVIOR IN CONDITIONS OF A WIDE AVAILABILITY
OF SO-CALLED «LEGAL HIGHS»**

Abstract

In this paper, a review of studies of addictive behavior influenced by so-called «legal highs» was conducted. The definition of the this term was proposed, which refers to some natural and new synthetic psychoactive substances with a wide range of chemical analogues and characterized by specific marketing and circulation, making it difficult to regulate by law. Today, drug abuse in Ukraine has taken the epidemic character and spread throughout the country. The fastest growing segment is the segment of «legal highs». We briefly discussed the effects by three main types of «legal highs» such as cannabinoid receptor agonists, cathinones, piperazines. There is a distinct toxicity of drugs for the central nervous system, which may be potentiated by some related substances. It is also necessary to note their strong addictive action: rapid addiction, stable behavior deviation, psychotic episodes. Of course, the entire range of «legal highs» is not limited to these compounds and their derivatives, it is worth mentioning the so-called «new depressants» — gamma-butyrolactone etc., the so-called «new amphetamines» — 4-fluoroamphetamine etc., and synthetic cocaine. Prospects for further research in this area were outlined. We proposed the future studies of the structure of personality and emotional disorders in «legal highs» abusers with broad battery of psychodiagnostic methods aim at both conscious and an unconscious level of mind.

Key words: «legal highs», addictive behavior, cannabinoid receptor agonists, cathinones, piperazines.

Стаття надійшла до редакції 06.03.2015